

ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ ТА ЇЇ РОЛЬ У СПРОСТУВАННІ РОСІЙСЬКИХ ФАЛЬСИФІКАЦІЙ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Юрій ФІГУРНИЙ

orcid.org/0000-0002-6463-0920

кандидат історичних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник

НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка

email: ukr.etnolog_fus@ukr.net

Анотація. Метою статті є осмислення проблем збереження і захисту історико-культурної спадщини України в умовах російсько-української війни та з'ясування її вагомості ролі у спростуванні російських міфів і фальсифікацій історії України. Простежено прямий та опосередкований зв'язок між збереженням і захистом історико-культурної спадщини України в умовах російсько-української війни та спростуванням російських міфів і фальсифікацій історії України.

Ключові слова: Україна, українці, історико-культурна спадщина України, російсько-українська війна, спростування російських міфів і фальсифікацій історії України.

Постановка проблеми. Російсько-українська війна стала величезним викликом для України й українців, оскільки вона ведеться не лише воєнними (конвенційними) засобами, а й інформаційно-пропагандистськими. Рашисти намагаються перемогти громадян Української держави не лише на полі бою, а накинути свій рашистський світогляд і вкотре переконати українців у їхній меншовартості й нікчемності. Всіляко нав'язуючи українській нації путінську ідеологему «русского мира» та імперські міфи про «єдиний народ» і «єдинокровних братів – росіян і українців» (де чомусь перші – завжди старші, а другі – завжди молодші й на підхваті), тим самим намагаються повернути Союз Радянських Соціалістичних Республік 2.0, але вже у форматі «Великої історичної Росії». У свою чергу Україна й українці можуть успішно протистояти цій інформаційно-пропагандистській

агресії, використовуючи величезні надбаня історико-культурної спадщини, створеної як українським народом, так і представниками інших етнічних спільнот, які мешкали протягом багатьох тисячоліть на Богом благословенній землі.

Актуальність заявленої тематики полягає в осмисленні прямого та опосередкованого зв'язку між збереженням і адвокацією історико-культурної спадщини України в умовах російсько-української війни та спростуванням російських міфів і фальсифікацій історії України для згуртування українців задля перемоги над російськими загарбниками.

Новизна дослідження полягає насамперед у тому, що вперше здійснено спробу системного осмислення і застосування юридичних практик захисту історико-культурної спадщини України під час рашистської агресії та

заперечення російських фальсифікацій української історії. Наукове осягнення цієї важливої проблеми допоможе збагнути страхітливую трагедію сьогодення – російсько-українську війну – та посприяти подоланню російських історичних міфів і наблизити перемогу над ворогом.

Огляд досліджень та публікацій.

Актуальні питання щодо збереження і захисту історико-культурної спадщини України цікавили багатьох учених. Окремі аспекти цієї проблематики висвітлювали такі дослідники: О. Бірзова вивчає історико-культурну спадщину України у контексті цифрових технологій збереження та популяризації в умовах воєнних дій [13]; В. Борисенко й М. Борисенко аналізують регіональні прояви нематеріальної культурної спадщини українців під час рашистської інвазії [2]; З. Босик, Л. Снігирьова, В. Телеуця осмислюють нематеріальну культурну спадщину України [3]; О. Валевський та О. Литвиненко характеризують ті виклики та події, що під час воєнних дій впливають на ситуацію у сфері української культури [4]; П. Вербицька вивчає соціокультурні активи історико-культурної спадщини в українському суспільстві [5]; О. Вечерська досліджує проблеми формування Державного реєстру нерухомих пам'яток України [6]; В. Вечерський окреслює коло втрачених об'єктів архітектурної спадщини України [7], осмислює специфіку охорони пам'яток Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Україні [8], також вчений дає фахове визначення дефініції «культурна спадщина України» [9]; С. Гаврилюк й О. Гаврилюк характеризують концептуальний зміст та реалізацію пам'яткоохоронних програми в Україні

впродовж 1991–2021 рр. [11]; Г. Денисенко та О. Денисенко вивчають роль культурної спадщини України у формуванні історичної пам'яті українського народу [12]; О. Іщенко та І. Френкель характеризують елементи нематеріальної культурної спадщини України [13]; В. Купрійчук осмислює роль національної культурної спадщини у формуванні української ідентичності [21]; Т. Мазур досліджує проблеми правової охорони культурної спадщини в Україні [22]; Л. Маллай вивчає історико-культурну спадщину України у цивілізаційному діалозі культур і народів [23]; Л. Плешакова аналізує проблеми збереження фондів колекцій в музеях під відкритим небом в сучасних умовах [25]; К. Поливач досліджує проблеми культурної спадщини та її вплив на розвиток регіонів України [27]; Р. Поліщук вивчає культурну ідентичність як субстанційний чинник формування світогляду українського народу в епоху глобалізації [28]; О. Стегній характеризує динаміку просторово-територіальної самоідентифікації населення України [31]; Л. Тарангул, І. Чернікова й Л. Дрогомирецька характеризують особливості збереження історико-культурної спадщини України як вагомий чинник національної ідентичності [32] та ін.

Джерельною базою дослідження слугують насамперед національні закони й законодавчі акти, міжнародні конвенції [14–15, 18–19], а також інші збірки юридичних документів, матеріалів [16, 20, 24] та публікації названих вище дослідників.

Незважаючи на достатню кількість публікацій з цієї тематики, осягнення такої актуальної проблеми є важливим напрямом досліджень, має наукову

новизну й потребує подальшого опрацювання¹.

Метою дослідження є аналіз проблем збереження й захисту історико-культурної спадщини України в умовах російсько-української війни та з'ясування її вагомості ролі у спростуванні російських міфів і фальсифікацій історії України. Для досягнення поставленої мети доцільно вирішення таких завдань: охарактеризувати стан досліджуваної проблеми; окреслити сутність таких понять, як «історико-культурна спадщина України», «збереження й адвокація історико-культурної спадщини України», «російсько-українська війна», «спростування російських міфів і фейків»; проаналізувати місце історико-культурної спадщини України у збереженні, розвитку етнічної і національної ідентичності, історичної пам'яті та запереченні російських міфів і фальсифікацій історії України; підбити підсумки дослідження.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є комплексний та системний українознавчий підхід, який базується на принципах науковості. Застосовано історико-порівняльний, історико-хронологічний, структурно-функціональний та конкретно-історичний методи. Для пошуку, осмислення і систематизації наукових публікацій, прямо й опосередковано пов'язаних з тематикою статті, використано метод критичного аналізу джерел.

Виклад основного матеріалу. Розпочинаючи осмислення цієї важливої наукової проблематики, ми насамперед дамо визначення базових засадничих

понять, на яких ґрунтується наше дослідження.

По-перше, «історико-культурна спадщина України» – це цілісна сукупність успадкованих від минулих поколінь різноманітних етнічних спільнот, які мешкали на цих теренах впродовж тисячоліть, передусім українського народу, матеріальних і духовних цінностей, що зберігають самобутність та відображають внесок України й українців у європейську цивілізацію. Вона включає пам'ятки археології, архітектури, культури, мистецтва, історії тощо, а також природно-ландшафтні об'єкти, які охороняються Українською державою та мають значну національну, культурно-мистецьку, наукову, просвітницьку й художню цінність.

По-друге, «збереження й адвокація історико-культурної спадщини України» – це системна діяльність, спрямована на оберігання, захист, вивчення, поширення та просування україноцентричних знань, щодо величезних історичних і культурно-мистецьких надбань, створених протягом багатьох тисячоліть на українських теренах певними етносами, та посилення їхньої охорони шляхом впливу на прийняття рішень, законів та вдосконалення культурно-охоронної політики на місцевому, національному й міжнародному рівнях задля її правового захисту. Це структурований процес, який має на меті досягнення системних соціокультурних і етнокультурних результатів та формування у суспільстві позитивних культурних практик.

По-третє, «російсько-українська

¹ Працю підготовлено у межах виконання науково-дослідної роботи 0125U002252 «Викриття російських фальсифікацій і міфів історії України як складова гуманітарної безпеки держави» (керівник – кандидат історичних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка Ю. С. Фігурний).

війна» – це насамперед цивілізаційне протистояння між автократією та демократією, між євразійською російською неоімперією та європейською Українською державою. Ця війна характеризується такими специфічними особливостями: комплексністю, поєднуючи в собі геополітичні, геостратегічні, гео економічні, суспільно-політичні, соціально-політичні, соціокультурні, етнокультурні, ідеологічні, релігійні, національні, етнічні, територіальні, економічні, культурні та інші чинники; екстенсивністю, вперше з часу завершення Другої світової війни на європейському континенті відбуваються бойові дії такого масштабу з використанням майже всіх видів сучасної зброї (за винятком ядерної), протяжність фронтів (ліній бойових зіткнень) вимірюється тисячами й десятками тисяч кілометрів, залученням до воюючих армій понад мільйона мобілізованих громадян, вливанням в економіку величезних фінансових ресурсів тощо; інтенсивністю та агресивністю – рашисти для досягнення свого стратегічного завдання – ліквідації Української держави й української політичної нації – проводять в Україні геноцидну політику, безжально знищуючи людей, критичну інфраструктуру, економіку, міста, села, культурні пам'ятки, музеї тощо, викрадаючи дітей та загалом роблячи все, що тільки можна, щоб змусити українців капітулювати.

По-четверте, «спростування російських міфів і фейків» – для цілковитої перемоги над Україною й українцями та остаточним знищенням Української держави й української політичної нації Росія використовує, крім мілітарних, економічних, дипломатичних, фінансових ресурсів, й інформаційно-гуманітарну

складову, спрямовану на розкол країни, розмивання національної ідентичності та свідомості українців, їхню світоглядну дезорієнтацію, продукуючи для цього маніпулятивні міфи й фейки та фальсифікуючи тим самим історію України. Тому вченим-українознавцям треба створити цілісну систему контрнарративів, яка включатиме як структурні компоненти, насамперед науковий, освітньо-педагогічний, виховний тощо, так і їхнє функціонально-практичне спрямування й впровадження та постійний моніторинг виконання і успішності.

З доленосним відновленням у 1991 р. національної державності й суверенітету українська влада майже чверть століття ніяк не могла визначитися з цивілізаційними, геополітичними та гео економічними напрямками своєї діяльності. Так звана «багатовекторність», яка стала головним трендом зовнішньої та внутрішньої політики за часів президентства Леоніда Кучми, призупинила повернення України й українців до європейської цивілізації та зберігала й посилювала вплив на них російського експансіонізму й реваншизму.

Лише визначальні події Національної української революції початку ХХІ ст., зрештою, зупинили це довготривале й безперспективне «тупцювання на місці», а Україна й українці зробили свій вибір на користь євроатлантичної інтеграції. Щоб зупинити цей процес, Російська Федерація (далі – РФ) в особі її керманича Владіміра Путіна й так званого «глибинного російського народу», який своєю активною участю всіляко підтримував і підтримує наразі злочинні дії кремлівського автократа, розпочала агресивну війну проти Української держави та її громадян.

Варто відзначити, що окупаційна й геноцидна війна РФ проти України ведеться не лише традиційними збройними засобами, так званими «конвенційними», але й із залученням модерних інноваційних технологій, в тому числі путінської ідеологемі «руський мир» та інформаційних чинників, спрямованих на розкол України, розмивання національної ідентичності та руйнування національної свідомості українців, їхню світоглядну дезорієнтацію. Одним із основних деструктивних чинників країни-агресорки є потужна інформаційно-пропагандистська кампанія з дискредитації України й українців, зокрема маніпулятивні фейки та фальсифікації історії України (міфи про «єдиний православний братський російський і український народ»; «українська мова – діалект російської»; «непричетність України до Київської Русі та пропагування її належності лише до російської історії»; «Переяславська угода 1654 р. – “віковичний добровільний акт” возз'єднання України з Росією»; «Іван Мазепа – зрадник»; «імперський проект “Новоросія” – споконвічні російські землі»; «українці – антисеміти, а С. Петлюра особисто організував єврейські погроми»; «В. Ленін – творець-засновник української державності»; «голод 1932–1933 рр. став трагедією для всього радянського народу, а не виключно геноцидом для українців, і не був спланований Й. Сталіним, він став наслідком тимчасових продовольчих труднощів, викликаних погодними аномаліями й помилками влади на місцях»; «перемога у Другій світовій війні – заслуга лише російського народу»; «воїни Української Повстанської Армії – зрадники, колаборанти й найманці фашистів»;

«Україна – невід'ємна частина “русского мира”»; «Православна церква України – неканонічна й фейкова»; «Крим – завжди був і буде російським»; «Українські майдани початку ХХІ ст. були заплановані й реалізовані керівництвом НАТО та ЄС»; «Росія воює не з Україною, а з НАТО»; «в Україні влада й українські нацисти репресують російськомовних громадян» тощо), завдяки яким рашисти намагаються легітимізувати та виправдати свої загарбницькі цілі у цій війні.

На превеликий жаль, російсько-українська війна триває вже тринадцятий рік. Незважаючи на геноцидний терор російських загарбників, Україна й українці тримають удар, гуртуються й крок за кроком наближають перемогу. У цій кривавій боротьбі збереження й адвокація історико-культурної спадщини України є одним із вагомих чинників протистояння рашистській навалі. У сучасному українському суспільстві є величезний попит на історичну пам'ять, яка великою мірою базується на багатотисячолітній історико-культурній спадщині України та пов'язує в нерозривне ціле минуле й сьогодення з тими геополітичними процесами, які зараз переживає Україна. Впродовж понад тридцяти років незалежності в Україні відбувається становлення національної самобутності. Без осмислення потужної історико-культурної спадщини України ці процеси неможливі. Крім цього, за ці роки відбуваються тектонічні зміни в розумінні власної історії. Йдеться про відхід від радянської концепції сприйняття та формування нової – україноцентричної – парадигми бачення минулого. Багато українців отримували освіту в радянські часи або ж у перші роки незалежності, коли в концепції

вивчення історії (у школах, вишах тощо) залишалися застарілі комуністичні догмати. Саме ці люди мають зараз великий попит на нове бачення та переосмислення більшовицьких канонів. Як для людей старшого покоління, так і для більш молодого попит на історичний контент актуалізувався з початком війни у 2014 р. Російська агресія пришвидшила процеси творення сучасної української національної ідентичності та національно-патріотичного світогляду.

Більшість громадян Української держави після підступного нападу Росії на Україну відчували себе по-справжньому українськими патріотами й почали потребувати більше правдивих історичних знань. Все це посприяло пробудженню інтересу до української минувшини – осмислення прадавніх часів, до проблем походження українського народу, історії Русі-України, козаччини, культурно-національного відродження XIX ст., буремних подій XX – початку XXI ст. тощо. Завдяки достовірним історичним знанням громадяни Української держави намагаються усвідомити, як наші предки боролися за незалежність, чому іноді програвали й зазнавали дошкульних невдач та куди нам треба рухатися в нинішніх надскладних воєнних умовах.

Однією з надзвичайно важливих інституцій, які відіграють велику роль у збереженні й адвокації історико-культурної спадщини України, оберігають історичну пам'ять, передають історичні знання від покоління до покоління та формують потужну національну ідентичність, є музеї.

Так, у Законі України «Про музеї і музейну справу» від 29.09.1995 р. у статті 1 «Музеї, їх основні завдання та

напрями діяльності» зазначено: «Музеї – це культурно-освітні та науково-дослідні заклади, призначені для вивчення, збереження та використання пам'яток природи, матеріальної і духовної культури, прилучення громадян до надбань національної і світової історико-культурної спадщини. Основними напрямками музейної діяльності є культурно-освітня, науково-дослідна діяльність, комплектування музейних зібрань, експозиційна, фондова, видавнича, реставраційна, пам'яткоохоронна робота. Музеї є юридичними особами, крім тих, що створюються і діють при підприємствах, установах, організаціях, навчальних закладах» [14].

У свою чергу у статті 6 «Види музеїв» наголошено: «За своїм профілем музеї поділяються на такі види: історичні, археологічні, краєзнавчі, природничі, літературні, мистецькі, етнографічні, технічні, галузеві тощо. На основі ансамблів, комплексів пам'яток та окремих пам'яток природи, історії, культури та територій, що становлять особливу історичну, наукову і культурну цінність, можуть створюватись історико-культурні заповідники, музеї-заповідники, музеї просто неба, меморіальні музеї-садиби» [14].

Також треба відзначити й засадничі положення Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини, які регламентують й визначають головні складові щодо зберігання і вивчення історико-культурної спадщини людства. Зокрема, у цій Конвенції під терміном «культурна спадщина» пам'ятки структуруються на твори архітектури, монументальної скульптури й живопису, елементи та структури археологічного характеру, написи, печери

та групи елементів, які мають видатну універсальну цінність з точки зору історії, мистецтва чи науки; ансамблі розподіляються на групи ізольованих чи об'єднаних будівель, архітектура, єдність чи зв'язок з пейзажем яких є видатною універсальною цінністю з точки зору історії, мистецтва чи науки; визначні місця структуруються на твори людини або спільні витвори людини й природи, а також зони, включаючи археологічні унікальні місця, що є універсальною цінністю з точки зору історії, естетики, етнології чи антропології [19].

Така системна законодавча база сприяла збереженню й адвокації історико-культурної спадщини України у 90-х роках ХХ ст. й у першій половині ХХІ ст. Проте з початком російсько-української війни ситуація кардинально змінюється. Захопивши у лютому 2014 р. Крим, рашисти одразу розпочали перевірку всієї без винятку історико-культурної спадщини України, найбільш цінне одразу ж було вилучене з музейних експозицій і фондосховищ та відправлене до метрополії як своєрідні «військові трофеї».

Загарбники поспіхом здійснили інвентаризацію, а точніше, так звану «денацифікацію» і «демлітаризацію», наявної на той час всієї історико-культурної спадщини України в Криму, вилучивши по можливості всі згадки про Україну, українців і українськість. Показовою стала історія з пам'ятником гетьману Петру Конашевичу-Сагайдачному в Криму.

У травні 2014 р. рашисти у Севастополі демонтували пам'ятник козацькому гетьману, який успішно воював проти Московії у 1618 р., і флотоводцю-звитяжцю, що був встановлений в бухті

Омега ще у 2008 р. На місці знесеного українського монумента мали встановити пам'ятник адміралу Д. Сенявіну, з яким пов'язано «становлення Севастополя і перемоги російського флоту» [17].

Врешті-решт, пам'ятник Д. Сенявіну був з помпою відкритий у травні 2014 р. у центрі тимчасово окупованого Севастополя, неподалік від площі Павла Нахімова, на місці демонтованого знака до 10-річчя Військово-Морських сил України. Встановлення погруддя стало частиною системної політики окупаційної влади щодо послідовного знищення історико-культурної спадщини українців і фальсифікації української минувшини.

Європейського й світового розголосу набув кейс, безпосередньо пов'язаний з історико-культурною спадщиною України, так званого «скіфського золота», яке прагнули захопити рашисти, використовуючи прогалини в законодавстві демократичних країн. У тоді ще мирному 2013 р. було сформовано цінну музейну експозицію-виставку «Крим: золото і таємниці Чорного моря» з 565 предметів, яка складалася з колекцій п'яти музеїв, один з яких розташований у Києві, а чотири – у Криму (Сімферополь, Керч, Бахчисарай і Херсонес). Згодом її було вивезено з Криму з метою демонстрації у провідних європейських музеях, спочатку до Німеччини, а потім до Нідерландів. Юридична війна за експонати почалася після загарбання півострова Росією, оскільки окупаційна влада висувала свої претензії щодо заволодіння українською колекцією. Поки тривала судова тяганина, колекція, орієнтовна вартість якої 10 млн. євро, зберігалася у музеї Алларда Пірсона в Амстердамі. Після тривалих юридичних баталій Верховний суд Нідерландів та Апеляційний

суд Нідерландів ухвалили справедливе рішення повернути «скіфське золото» Україні й українцям [10; 26].

Під час презентації окремих артефактів з колекції «Крим: золото й тамниці Чорного моря», яка відбулася 28 листопада 2023 р. вже в Україні, у Скарбниці на території Києво-Печерської лаври, тогочасний тимчасово виконуючий обов'язки міністра культури та інформаційної політики України Р. Карандеев наголосив: «Україна повертає своє. Так само як Збройні сили України борються за те, щоб повернути окуповані території, цивільні, які виконують свій обов'язок на державній службі, працівники музеїв, українські дипломати, ті, хто працює сьогодні в інтересах країни за кордоном, роблять все необхідне для того, щоб повернути українські цінності. Ті, які були незаконно вивезені з території України, вкрадені, або які належать Україні і мають бути саме тут... 565 предметів, які повернулися зараз, будуть долучені до колекції, але обов'язково після повернення Криму, після того, як ми відновимо роботу кримських музеїв під прапором України, ці предмети будуть передані саме туди, звідки вони свого часу розпочали свій європейський шлях» [33].

Після 24 лютого 2022 р., коли розпочалася повномасштабна фаза російсько-української війни, ситуація з історико-культурною спадщиною України кардинально змінюється. Після провалу путінського бліцкригу рашисти починають здійснювати щодо України й українців політику геноциду.

Міністерство культури та стратегічних комунікацій України офіційно заявило: «Станом на 25 серпня (2025 р. – Ю. Ф.) через російську агресію

в Україні зруйновано та пошкоджено 1553 пам'ятки культурної спадщини та 2388 об'єктів культурної інфраструктури. Серед пошкоджених об'єктів культурної спадщини: 148 мають статус національного значення, 1287 – місцевого, 118 – щойно виявлені. Загалом пошкодження зафіксовано в 18 областях. Найбільших руйнувань зазнали пам'ятки у Харківській області – 340, Херсонській – 293, Одеській – 181, Донецькій – 173, Київській області та м. Києві – 112. Водночас внаслідок обстрілів та бойових дій постраждали 2388 об'єктів культурної інфраструктури, з яких 481 – повністю знищено. Найбільших втрат культурна інфраструктура зазнала в Донецькій, Харківській, Херсонській, Київській, Миколаївській та Сумській областях. Руйнування зафіксовані у 324 територіальних громадах по всій Україні. Найбільше – в громадах Донецької (452 ТГ), Луганської (122 ТГ), Сумської (37 ТГ), Харківської (33 ТГ), Дніпропетровської (23 ТГ), Запорізької (28 ТГ) областей. Майже вся територія Луганської та значні частини територій Запорізької, Донецької та Херсонської областей перебувають у тимчасовій окупації. Це унеможливує точний обрахунок кількості закладів культури, що постраждали внаслідок бойових дій та окупації» [36].

Для унаочнення цієї жахливої статистики наведемо лише одну інформацію. 10 червня 2025 р. внаслідок чергового ракетного удару рашистів було завдано суттєвої шкоди об'єктам історико-культурної спадщини та інфраструктури України. Так, у Києві вибухова хвиля пошкодила тинькований карниз центральної абсиди східного фасаду пам'ятки архітектури XI ст. Софійського

собору, внесеного до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Фахівці заповідника разом зі слідчо-оперативною групою Шевченківського управління поліції Головного управління Національної поліції України у м. Києві провели візуальне обстеження та фіксацію стану об'єкта. Інтер'єр пам'ятки, на щастя, пошкоджень не зазнав. Однак будь-які вібраційні навантаження, спричинені вибухами, можуть створити загрозу для цілісності конструкцій пам'ятки, яка постійно перебуває в зоні підвищеного ризику через регулярні масовані атаки ворога на столицю України. Також удару зазнала й Одеська кіностудія – один із найстаріших кінематографічних осередків у Європі, символ українського кіно. Постраждали виробничі корпуси, склади з костюмами та реквізитом, історичні декорації, технічний автотранспорт. Повністю знищено декорації до національного фільму «Довженко», присвяченого видатному українському режисерові [30].

З метою часткової мінімізації величезних втрат, які завдають рашисти історико-культурній спадщині України, було заплановано запустити восени 2025 р. Український фонд культурної спадщини. Він працюватиме за кордоном, але спрямовуватиме кошти, залучені від партнерів, на відбудову української культурної спадщини. Про це в коментарі Укрінформу повідомила тогочасна тимчасово виконуюча обов'язки міністра культури та стратегічних комунікацій Т. Бережна. Коментуючи запитання про джерела фінансування відбудови культурних об'єктів, вона сказала: «Якщо йдеться про залучення великих сум, то це зобов'язання наших міжнародних партнерів. Вже на

конференції в URC у Римі (Ukraine Recovery Conference) було створено Альянс стійкості культури, а також висловлені наміри щодо створення Українського фонду культурної спадщини. Якраз восени ми плануємо створити цей фонд. Це буде незалежна інституція, що функціонуватиме не в Україні, але спрямовуватиме кошти, залучені від партнерів, на відбудову. Вже до кінця року плануємо залучити 500 млн. грн. на відновлення української культурної спадщини» [34].

Зрештою, того ж таки 2025 р. Міністерство культури України створило Український фонд культурної спадщини – інституцію, головною метою якої є захист, відновлення та консервація культурних об'єктів, що постраждали від російсько-української війни. У березні – квітні 2026 р. фонд має сформувати команду, обрати директора та до кінця року продемонструвати перші результати роботи. Про завдання фонду та виклики, які стоять перед ним, в ефірі Радіо Культура розповіла голова правління Коаліції дієвців культури Ольга Сагайдак. Зокрема, вона зазначила, що була однією з розробниць моделі фонду в межах проєкту RESPOL (Rapid Expert Support for Culture and Media Policies in Ukraine / Швидка експертна підтримка політики у сфері культури та медіа в Україні), який визначав організаційні принципи та пріоритети майбутньої інституції. За словами О. Сагайдак, головною метою є створення фінансового інструменту для підтримки масштабних і довготривалих проєктів із відновлення культурної спадщини України – таких, які неможливо реалізувати у межах короткострокових грантів Українського культурного фонду. Український фонд

культурної спадщини, за її словами, працюватиме у кількох напрямках: по-перше, аналіз і підготовка проектної документації, оскільки багато організацій, особливо у прифронтових регіонах, не мають достатньої спроможності для підготовки проектних заявок, тому потрібно зміцнювати менеджерські навички в культурному секторі; по-друге, проведення системних реставраційних і консерваційних робіт (на час війни пріоритетами стане стабілізація та консервація пошкоджених об'єктів, а також евакуація рухомої спадщини, а одним із важливих завдань фонд бачить створення бомбосховищ для музейних фондів, адже в Україні бракує безпечних місць для зберігання колекцій); по-третє, комплексна підготовка фахівців з консервації та реставрації, оскільки багато евакуйованих об'єктів вже потребують втручання через неналежні умови зберігання; по-четверте, з міркувань безпеки фонд тимчасово зареєстровано в Брюсселі (Бельгія), крім того, це розширить можливості залучати міжнародну фінансову допомогу країн-партнерів, також очікується, що головним викликом стане залучення необхідних коштів, за попередніми оцінками, на відновлення пошкоджених об'єктів потрібно щонайменше 4 млрд. євро; по-п'яте, керування Українським фондом культурної спадщини здійснює фонд ALIPH (Aliph Foundation – Protecting heritage to build peace / Фонд Аліф – Захист спадщини для побудови миру), який з 2022 р. надає допомогу українським музеям і культурним інституціям, і це є позитивним фактором, адже ALIPH добре розуміє український контекст [35].

Разом з тим О. Сагайдак висловила занепокоєння тим, що до статуту

Українського фонду культурної спадщини було додано ще один напрям – підтримку культури та креативних індустрій. На її думку, це може відволікти ресурси від основної мети – консервації історико-культурної спадщини України. Серед очікуваних результатів діяльності у 2026 р. О. Сагайдак назвала створення першого фонду-бомбосховища, здатного вмістити до 100 тисяч об'єктів Державного музейного фонду України, а також цифровізацію культурних об'єктів, що не можуть бути евакуйовані. Вона наголосила, що оцифрування є не лише засобом збереження, а й запобіжником від викрадення українських колекцій Росією з тимчасово окупованих територій [35].

А нещодавно, 24 березня 2026 р., Україна зазнала однієї з наймасованіших дронних атак (близько тисячі дронів), за жакливими результатами якої у Львові є поранені, зафіксовані влучання у житлові будинки та об'єкти культурної спадщини. Зокрема, постраждала частина об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Львів – історичний центр». Цей історичний об'єкт належить до Списку всесвітньої спадщини, що перебуває під загрозою, та Міжнародного списку культурних цінностей, які перебувають під посиленням захистом відповідно до Другого протоколу Гаазької конвенції. Постраждала пам'ятка архітектури національного значення – Ансамбль Бернардинського монастиря, а також зазнала пошкоджень будівля Національного музею-меморіалу жертв окупаційних режимів «Тюрма на Лонцького» [29].

З цього приводу віцепрем'єр-міністерка з гуманітарної політики України, міністерка культури України

Т. Бережна зазначила: «Ми фіксуємо кожен такий злочин, культурна спадщина не може бути мішенню. Готуємо з командою Мінкульту звернення до ЮНЕСКО з офіційним інформуванням про пошкодження об'єкта Всесвітньої спадщини» [29].

Загалом, за даними Міністерства культури України, від початку повномасштабного вторгнення Росія пошкодила 1 707 об'єктів культурної спадщини та 2 503 об'єкти культурної інфраструктури, з яких 513 – повністю зруйновані. Міністерство культури України продовжує документувати злочини проти культурної спадщини та працює з міжнародними партнерами для притягнення винних до відповідальності [29].

Окрім знищення, руйнації й викрадання історико-культурної спадщини України, ворог намагається здолати громадян Української держави в інформаційно-гуманітарній сфері. Всебічне й системне перекручення української національної історії, фальсифікації та псевдоісторичні фейки стали потужною зброєю рашистської пропаганди та невід'ємною частиною путінського злочинного режиму. Саме тому комплексний аналіз історичних подій, їхнє критичне переосмислення є надзвичайно важливим завданням для вчених-українознавців. Спростування російських квазіісторичних міфів, на яких ґрунтуються імперські претензії Росії до України, стає модусом операнді для науковців. Комплексне розвінчування російських історичних міфів сприятиме укріпленню державницьких і національно-визвольних наративів в українській історії, зміцненню національної безпеки та стане одним із ключових факторів перемоги над ворогом.

Повномасштабна війна РФ проти України – це не лише боротьба за території, а також сплановані інформаційні атаки проти цивільного населення та заволодіння масовою свідомістю українців для ослаблення національної безпеки й остаточної ліквідації Української держави та української політичної нації. У сучасному інформаційному світі постправа, міфи, фейки й різноманітні фальсифікації набувають важливого значення і є одним з найбільш ефективних інструментів інформаційного впливу як на масову свідомість пересічних громадян, так і на переконання політичної, духовної, бізнесової, військової, інтелектуальної та мистецької еліти.

У свою чергу російські міфи використовуються як потужний інструмент гібридної війни з метою фальсифікації історичних подій і створення помилкових уявлень про політичну, соціокультурну й етнокультурну реальність. Маніпулювання сфальсифікованою історією дає змогу міфам і фейкам сформувати хибну й спотворену реальність в об'єктів інформаційного впливу, а саме у громадян Української держави. Внаслідок цих комплексних і системних дій ворога національна безпека Української держави та українська національна ідентичність перебувають під загрозою суттєвого послаблення, тому науковці й освітяни мають активізувати і координувати свої дії щодо спростування російських інформаційно-пропагандистських міфів, фальсифікацій і фейків історії України.

Головним завданням деокупації і деміфологізації масової свідомості громадян Української держави є звільнення від головного міфу рашистів про «єдиний православний братський російський і

український народ» та викорінення із колективної свідомості сфальсифікованих уявлень про етнічну, національну, політичну, історичну, культурну і релігійну єдність українського і російського народів. Важливим механізмом руйнування російських міфів і фейків про українську історію є активне використання історико-культурної спадщини України та формування нових уявлень про місце Української держави, українців і українського громадянського суспільства у світовій цивілізації сьогодення та майбутнього.

Саме тому під час рашистської агресії, перед екзистенційною загрозою ліквідації Української держави й української політичної нації, підсиленою внутрішніми корупційними чинниками, актуалізація історико-культурної спадщини України дає змогу українській владі й громадянському суспільству гуртуватися і об'єднувати свої зусилля, щоб з гідністю відповісти на ті виклики, які постали перед ними під час російсько-української війни.

Висновки. Таким чином, здійснивши українознавчий аналіз осмислення проблем збереження й адвокації історико-культурної спадщини України в умовах російсько-української війни та з'ясувавши її вагомий роль у спростуванні російських міфів і фальсифікацій історії України, ми прийшли до таких підсумків: 1) історико-культурна спадщина України – це цілісна сукупність успадкованих від минулих поколінь різноманітних етнічних спільнот, які мешкали на цих теренах впродовж тисячоліть, передусім українського народу, матеріальних і духовних цінностей, що зберігають самотність та відображають внесок України й українців

у європейську цивілізацію; 2) рашисти докладають чималих зусиль, щоб знищити історико-культурну спадщину України, сфальсифікувати українську історію та інкорпорувати у масову свідомість українців інформаційно-пропагандистські нарративи євразійської імперії; 3) збереження і адвокація історико-культурної спадщини України передбачає системне й комплексне обєрігання, захист, вивчення, поширення та просування україноцентричних знань щодо величезних історичних і культурно-мистецьких надбань, створених протягом багатьох тисячоліть на українських теренах певними етносами, та посилення їхньої охорони шляхом впливу на прийняття рішень, законів і вдосконалення культурно-охоронної політики на місцевому, національному й міжнародному рівнях задля її правового захисту; 4) простежено прямий та опосередкований зв'язок між збереженням і адвокацією історико-культурної спадщини України в умовах російсько-української війни та спростуванням російських міфів і фальсифікацій історії України, спрямованих на тотальну дискредитацію українського інформаційно-гуманітарного простору та нав'язування громадянам Української держави імперських ідей «русского мира».

Перспективи подальших досліджень. Подальші дослідження проблем збереження й адвокації історико-культурної спадщини України в умовах російсько-української війни та з'ясування її важливої ролі у спростуванні російських міфів і фальсифікацій історії України допоможуть здолати рашистські інформаційно-пропагандистські нарративи у національному гуманітарному просторі та сприятимуть розбудові

сучасної Української Самостійної Соборної Держави в умовах воєнного стану та повоєнного періоду відбудови й сталого розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біррова, О. Історико-культурна спадщина України: цифрові технології збереження та популяризація в умовах воєнних дій. *Грані*. 2023. № 26(5). С. 90–94.
2. Борисенко, В., Борисенко, М. Нематеріальна культурна спадщина українців (регіональний аналіз прояву). *Український географічний журнал*. 2022. № 2(118). С. 73–81.
3. Босик, З., Снігирьова, Л., Телеуця, В. *Нематеріальна культурна спадщина України*. Методична розробка. Київ, 2017. URL: https://uccs.org.ua/wp-content/uploads/bsk-pdf-manager/2018-08-17_2.pdf (дата звернення: 28.01.2026).
4. Валевський, О., Литвиненко, О. Ситуація у сфері культури: виклики та події. Національний інститут стратегічних досліджень. Центр суспільних досліджень. 2022. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-04/kultura_vikliki.pdf
5. Вербицька, П. Соціокультурні активи історико-культурної спадщини в українському суспільстві. *Historical And Cultural Studies*. 2015. № 2(118). С. 37–41. URL: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/6dae2d7aaa25-41bb-b8d5-28221a3fc29c/content> (дата звернення: 28.01.2026).
6. Вечерська, О. В. Проблеми формування Державного реєстру нерухомих пам'яток України. *Сіверщина в історії України*: в 12 вип. Київ; Глухів, 2016. Вип. 9. С. 15–19.
7. Вечерський, В. В. Втрачені об'єкти архітектурної спадщини України. Київ, 2002. 592 с.
8. Вечерський, В. В. Охорона пам'яток всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Україні. *Україна і світ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин*. Київ, 2017. С. 293–300.
9. Вечерський, В. Культурна спадщина України. *Велика українська енциклопедія*. 2022. URL: <https://surl.lu/dizprs> (дата звернення: 28.01.2026).
10. Викрадена спадщина. *Війна & санкції*. 2024. URL: <https://sanctions.nazk.gov.ua/art/stolen/> (дата звернення: 28.01.2026).
11. Гаврилюк, С., Гаврилюк, О. Пам'яткоохоронні програми в Україні у 1991–2021 рр.: зміст та реалізація. *Літопис Волині*. 2022. № 26. С. 84–89.
12. Денисенко, Г., Денисенко, О. Культурна спадщина України у формуванні історичної пам'яті народу. *Краєзнавство*. 2014. № 1. С. 139–150.
13. Елементи нематеріальної культурної спадщини України / авт. кол.: І. Френкель, О. Іщенко. Вінниця, 2018. 146 с.
14. Закон України «Про музеї і музейну справу» від 29.09.1995 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80/ed19950629#Text> (дата звернення: 28.01.2026).
15. Закон України «Про охорону культурної спадщини» (Преамбула). 2025. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1805-14> (дата звернення: 28.03.2026).
16. Збірник нормативно-правових актів сфери охорони культурної спадщини. Чернівці, 2011. 796 с.
17. Знісши пам'ятник Сагайдачному, росіяни показали свої комплекси і обмеженість, – політолог. 13 травня 2014. URL: https://gazeta.ua/articles/history/_znisshi-pamyatnik-sagajdachnomu-rosiyani-pokazali-svoyi-kompleksi-i-obmezhenist-politolog/557465 (дата звернення: 28.01.2026).
18. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини. *Верховна Рада України*. 2003. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d69#Text (дата звернення: 28.01.2026).
19. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини. 1988. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_089 (дата звернення: 28.03.2026).
20. Через російську агресію в Україні постраждали 872 пам'ятки культурної

- спадщини. *Культурна спадщина* 2023. Київ, 2024. URL: <https://mcip.gov.ua/news/cherzorosijsku-agresiyu-v-ukrayini-postrazhdaly-872-pamyatku-kulturnoyi-spadshhnyu/> (дата звернення: 28.01.2026).
21. Купрійчук, В. Роль національної культурної спадщини у формуванні української ідентичності. *Формування української ідентичності в умовах сучасних викликів: теоретичні і політичні аспекти*. Монографія. Київ, 2018. 222 с.
22. Мазур, Т. В. Правова охорона культурної спадщини в Україні. Київ, 2020. 432 с.
23. Матлай, Л. Історико-культурна спадщина України у цивілізаційному діалозі. *Historical And Cultural Studies*. 2014. № 1(1). С. 45–48. URL: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/2e0e8e27-4344-4c41-b0bfa15fb622cc17/content> (дата звернення: 28.01.2026).
24. Моніторинг спадщини заради відновлення. Результати проектів документування втрат культурної спадщини. 2022. URL: <https://www.heritage.in.ua/#result> (дата звернення: 18.09.2025).
25. Плешакова, Л. Проблеми збереження фондової колекції в музеях під відкритим небом в сучасних умовах. Національний музей народної архітектури та побуту України. 13 липня 2020. URL: <https://www.pyrohiv.com/activities/problemi-zberezhennya-fondovoi-kolektsii.html> (дата звернення: 28.01.2026).
26. Повернення «скіфського золота»: Верховний суд Нідерландів став на бік України. *Укрінформ*. 9 червня 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-crimea/3720487-povernenna-skifskogo-zolota-verhovnij-sud-niderlandiv-stav-na-bik-ukraini.html> (дата звернення: 28.01.2026).
27. Поливач, К. А. Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України. Київ, 2012. 208 с.
28. Поліщук, Р. Культурна ідентичність як субстанційний чинник формування світогляду українського народу в епоху глобалізації: дис. ... канд. філос. наук / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2017. URL: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/01/dis_polishchuk.pdf (дата звернення: 28.01.2026).
29. Російська атака по Львову: пошкоджені об'єкти культурної спадщини. 24 березня 2026. URL: <https://mincult.gov.ua/news/rosijska-ataka-po-lvovu-poshkodzheni-ob'yekty-kulturnoyi-spadshhnyu/> (дата звернення: 28.03.2026).
30. Росія продовжує війну проти української культури: постраждали Софія Київська та Одеська кіностудія. 2025. URL: <https://mcsc.gov.ua/news/rosiya-prodovzhuye-vijnu-proty-ukrayinskoyi-kultury-postrazhdaly-sofiya-kyivska-ta-odeska-kinostudiya/> (дата звернення: 28.01.2026).
31. Стегній, О. Динаміка просторово-територіальної самоідентифікації населення України. *Український соціум*. 2004. № 12(4). С. 62–74.
32. Тарангул, Л. М., Чернікова, І. В., Дрогомирецька, Л. Р. Збереження історико-культурної спадщини України як чинник національної ідентичності. *Культурологічний альманах*. 2024. № 1. С. 147–159.
33. У Києві показали частину повернутого в Україну «скіфського золота». *Укрінформ*. 28 листопада 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3792969-u-kievi-pokazali-castinu-povernutogo-v-ukrainu-skifskogo-zolota.html> (дата звернення: 28.01.2026).
34. Український фонд культурної спадщини планують запустити восени, – Т. Бережна. 18 серпня 2025. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/4026993-ukrainskij-fond-kulturnoi-spadcini-planuutstvorigi-voseni-berezna.html> (дата звернення: 28.01.2026).
35. Український фонд культурної спадщини – як він працює та чим буде займатися: Ольга Сагайдак. 12 лютого 2026. URL: <https://suspilne.media/culture/1238502-ukrainskij-fond-kulturnoi-spadcini-ak-vin-pracue-ta-cim-bude-zajmatisa-olga-sagajdak/> (дата звернення: 28.03.2026).
36. 1553 пам'ятки культурної спадщини

та 2388 об'єктів культурної інфраструктури постраждали в Україні через російську агресію. 25 серпня 2025. URL: <https://mcsc.gov.ua/news/1553-pamyatku-kulturnoyi-spadshhynuta-2388-obyektiv-kulturnoyi-infrastruktury-postrazhdaly-v-ukrayini-cherez-rosijsku-agresiyu/> (дата звернення: 28.01.2026).

REFERENCES

1. Biryova, O. (2023). Historical and Cultural Heritage of Ukraine: Digital Technologies of Preservation and Popularization in Conditions of Military Operations. *Hrani* (Scientific and Theoretical Almanac), No. 26 (5), pp. 90–94. [in Ukr.]
2. Borysenko, V., Borysenko, M. (2022). Intangible Cultural Heritage of Ukrainians (Regional Analysis of Manifestation). *Ukrayinskyi heohrafichnyi zhurnal (Ukrainian Geographical Journal)*, No. 2 (118), pp. 73–81. [in Ukr.]
3. Bosyk, Z., Snihyrova, L., Teleutsia, V. (2017). *Intangible Cultural Heritage of Ukraine. Methodological Guide*. Kyiv. [online] Available at: https://uccs.org.ua/wp-content/uploads/bsk-pdf-manager/2018-08-17_2.pdf. [Accessed 28 Jan. 2026]. [in Ukr.]
4. Valevskiy, O., Lytvynenko, O. (2022). *The Situation in the Sphere of Culture: Challenges and Events*. National Institute for Strategic Studies. Center for Social Research. [online] Available at: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-04/kultura_vikliki.pdf. [Accessed 28 Jan. 2026]. [in Ukr.]
5. Verbytska, P. (2015). Sociocultural Assets of Historical and Cultural Heritage in Ukrainian Society. *Historical And Cultural Studies*. No. 2(118), pp. 37–41. [online] Available at: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/6dae2d7aaa25-41bb-b8d5-28221a3fc29c/content>. [Accessed 28 Jan. 2026]. [in Ukr.]
6. Vecherska, O. (2016). Problems of Forming the State Register of Immovable Monuments of Ukraine. *Sivershchyna in the History of Ukraine: in 12 Issues*. Kyiv; Hlukhiv. Issue 9, pp. 15–19. [in Ukr.]
7. Vecherskyi, V. (2002). *Lost Objects of the Architectural Heritage of Ukraine*. Kyiv, 592 p. [in Ukr.]
8. Vecherskyi, V. (2017). Protection of UNESCO World Heritage Sites in Ukraine. *Ukraine and the World: Theoretical and Practical Aspects of Activities in the Sphere of International Relations*. Kyiv, pp. 293–300. [in Ukr.]
9. Vecherskyi, V. (2022). Cultural Heritage of Ukraine. *Great Ukrainian Encyclopedia*. [online] Available at: <https://surl.lu/dizprs>. [Accessed 28 Jan. 2026]. [in Ukr.]
10. Stolen Heritage. *War & Sanctions*. (2024). [online] Available at: <https://sanctions.nazk.gov.ua/art/stolen/> [Accessed 28 Jan. 2026]. [in Ukr.]
11. Havryliuk, S., Havryliuk, O. (2022). Monument Protection Programs in Ukraine in 1991–2021: Content and Implementation. *Litopys Volyni* (Chronicle of Volyn. All-Ukrainian Scientific Journal), No. 26. pp. 84–89. [in Ukr.]
12. Denysenko, H., Denysenko O. (2014). The Cultural Heritage of Ukraine in the Formation of the Historical Memory of the People. *Kraieznavstvo* (Local History), No. 1, pp. 139–150. [in Ukr.]
13. Frenkel, I., Ishchenko, O. (2018). *Elements of the Intangible Cultural Heritage of Ukraine*. Vinnytsia, 146 p. [in Ukr.]
14. *Law of Ukraine "On Museums and Museum Affairs" as of Sept. 29, 1995*. (1995). [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80/ed19950629#Text> [Accessed 28 Jan. 2026]. [in Ukr.]
15. *Law of Ukraine "On the Protection of Cultural Heritage" (Preamble)*. (2025). [online] Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>. [Accessed 28 March 2026]. [in Ukr.]
16. *Collection of Regulatory Legal Acts in the Field of Cultural Heritage Protection*. (2011). Chernihiv, 796 p. [in Ukr.]
17. *By Demolishing the Monument to Sahaidachny, the Russians showed their Complexes and Limitations – A Political Scientist*. (2014).

- May 13, 2014. [online] Available at: https://gazeta.ua/articles/history/_znisshi-pamyatnik-sagajdachnomu-rosiyani-pokazali-svoyi-kompleksi-i-obmezhenist-politolog/557465 [Accessed 28 Jan. 2026]. [in Ukr.]
18. Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage (2003). [online] *Verkhovna Rada of Ukraine*. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d69#Text. [Accessed 28 Jan. 2026]. [in Ukr.]
19. *Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*. (1988). [online] Available at: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_089. [Accessed 28 March 2026]. [in Ukr.]
20. 872 Cultural Heritage Sites Damaged due to Russian Aggression in Ukraine. (2023). *Cultural Heritage*. January 9, 2024. Kyiv. [online] *Ministry of Culture and Information Policy*. Available at: <https://mcip.gov.ua/news/cherz-rosijsku-agresiyu-v-ukrayini-postrazhdaly-872-pamyatky-kulturnoyi-spadshhyny/>. [Accessed 28 Jan. 2026]. [in Ukr.]
21. Kupriychuk, V. (2018). The Role of National Cultural Heritage in the Formation of Ukrainian Identity. *Formation of Ukrainian Identity in the Conditions of Modern Challenges: Theoretical and Political Aspects*. A Monograph. Kyiv, 222 p. [in Ukr.]
22. Mazur, T. (2020). *Legal Protection of Cultural Heritage in Ukraine*. Kyiv, 432 p. [in Ukr.]
23. Matlay, L. (2014). Historical and Cultural Heritage of Ukraine in Civilizational Dialogue. *Historical And Cultural Studies*. No. 1(1), pp. 45–48. [online] Available at: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/2e0e8e27-4344-4c41-b0bfa15fb622cc17/content>. [Accessed 28 Jan. 2026]. [in Ukr.]
24. *Heritage Monitoring for Restoration. Results of Projects Documenting Cultural Heritage Losses*. (2022). [online] Available at: <https://www.heritage.in.ua/#result>. [Accessed 18 Sept. 2025]. [in Ukr.]
25. Plieshakova, L. (2020). Problems of Preserving the Fund Collection in Open-Air Museums in Modern Conditions. *National Museum of Folk Architecture and Life of Ukraine*. July 13. [online] Available at: <https://www.pyrohiv.com/activities/problemi-zberezhennya-fondovoi-kolektsii.html>. [Accessed 28 Jan. 2026]. [in Ukr.]
26. Return of "Scythian Gold" (2023). The Supreme Court of the Netherlands Sided with Ukraine. June 9. [online] *Ukrinform*. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-crimea/3720487-povernenna-skifskogo-zolotaverhovnij-sud-niderlandiv-stav-na-bik-ukraini.html>. [Accessed 28 Jan. 2026]. [in Ukr.]
27. Polyvach, K. (2012). *Cultural Heritage and its Impact on the Development of Regions of Ukraine*. Kyiv, 208 p. [in Ukr.]
28. Polishchuk, R. (2017). *Cultural Identity as a Substantive Factor in the Formation of the Worldview of the Ukrainian People in the Era of Globalization*. [A thesis for Candidate of Sciences degree]. Ivan Franko National University of Lviv, Lviv. [online] Available at: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/01/dis_polishchuk.pdf. [Accessed 28 Jan. 2026]. [in Ukr.]
29. *Russian Attack on Lviv: Cultural Heritage Sites Damaged*. (2026). March 24. [online] Available at: <https://mincult.gov.ua/news/rosijska-ataka-po-lvovu-poshkodzheni-obyekty-kulturnoyi-spadshhyny/> [Accessed 28 March 2026]. [in Ukr.]
30. *Russia Continues its War against Ukrainian Culture: Sofia Kyivska and the Odesa Film Studio Suffered*. (2025). [online] Available at: <https://mcs.gov.ua/news/rosiya-prodovzhuje-vijnu-proty-ukrayinskoyi-kultury-postrazhdaly-sofiya-kyivska-ta-odeska-kinostudiya/> [Accessed 28 Jan. 2026]. [in Ukr.]
31. Stegnyy, O. (2004). Dynamics of Spatial and Territorial Self-Identification of the Population of Ukraine. *Ukrayinskyi sotsium* (Ukrainian Society), No. 12(4). pp. 62–74. [in Ukr.]
32. Taranhul, L., Chernikova, I., Drohomyretska, L. (2024). Preservation of the Historical and Cultural Heritage of Ukraine as a Factor of National Identity. *Kulturolohichnyi*

almanakh (Culturological Almanac), No. 1. pp. 147–159. [in Ukr.]

33. Part of the "Scythian Gold" Returned to Ukraine was Shown in Kyiv. (2023). November 28. [online] *Ukrinform*. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3792969-ukievi-pokazali-castinu-povernutogo-v-ukrainu-skifskogo-zolota.html>. [Accessed 28 Jan. 2026]. [in Ukr.]

34. *Ukrainian Cultural Heritage Fund to be Launched in Fall* – T. Berezhna. (2025). August 18. [online] Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/4026993-ukrainskij-fond-kulturnoi-spadsini-planuut-stvoriti-voseni-berezna.html> [Accessed 28 Jan. 2026]. [in Ukr.]

35. *Ukrainian Cultural Heritage*

Fund – How it Works and What it will Do: Olga Sahaidak. (2026). February, 12. Available at: <https://suspilne.media/culture/1238502-ukrainskij-fond-kulturnoi-spadsini-ak-vin-pracue-ta-cim-bude-zajmatisa-olga-sagajdak/> [Accessed 28 March 2026]. [in Ukr.]

36. *1,553 Cultural Heritage Sites and 2,388 Cultural Infrastructure Facilities were Damaged in Ukraine due to Russian Aggression*. (2025). August 25. [online] Available at: <https://mcs.gov.ua/news/1553-pamyatky-kulturnoyi-spadshhyny-ta-2388-obyektiv-kulturnoyi-infrastruktury-postrazhdaly-v-ukrayini-cherez-rosijsku-agresiyu/> [Accessed 28 Jan. 2026]. [in Ukr.]

Summary

PRESERVATION OF THE HISTORICAL AND CULTURAL HERITAGE OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF THE RUSSIA-UKRAINE WAR AND ITS ROLE IN REFUTING RUSSIAN FALSIFICATIONS OF THE HISTORY OF UKRAINE

Yurii FIIHURNYI

orcid.org/0000-0002-6463-0920

Candidate of Historical Sciences, senior research fellow
of RIUS of Taras Shevchenko National University of Kyiv
email: ukr.etnolog_fus@ukr.net

The relevance of the stated topic lies in understanding the direct and indirect connection between the preservation and advocacy of Ukraine's historical and cultural heritage in the context of the Russia-Ukraine war and the refutation of Russian myths and falsifications of Ukrainian history in order to unite Ukrainians for victory over the Russian invaders.

The purpose of the research is to understand the problems of preserving and advocating the historical and cultural heritage of Ukraine in the context of the Russian-Ukrainian war and to clarify its significant role in refuting Russian myths and falsifications of Ukraine's history.

Conclusions. It was found that the historical and cultural heritage of Ukraine is a holistic set of material and spiritual values inherited from past generations of various ethnic communities that have lived in these lands for millennia, primarily the Ukrainian people, who preserve their identity and reflect the contribution of Ukraine and Ukrainians to European civilization. It has been revealed that rashists are making considerable efforts to destroy the historical and cultural heritage of Ukraine, falsify Ukrainian history, and incorporate information and propaganda narratives of the Eurasian empire into the mass

consciousness of Ukrainians. The preservation and advocacy of the historical and cultural heritage of Ukraine involve systematically and comprehensively protecting, studying, disseminating, and promoting Ukrainian-centric knowledge about the extensive historical, cultural, and artistic heritage created over many millennia in Ukrainian territories by various ethnic groups, while also strengthening this protection through influencing decision-making, laws, and improving cultural and protection policies at local, national, and international levels for its legal safeguarding. The direct and indirect connection between the preservation and advocacy of the historical and cultural heritage of Ukraine in the conditions of the Russian-Ukrainian war and the refutation of Russian myths and falsifications of the history of Ukraine aimed at the total discrediting of the Ukrainian informational and humanitarian space and the imposition of imperial ideas of the “Russian world” on the citizens of the Ukrainian state has been traced.

Keywords: Ukraine, Ukrainians, historical and cultural heritage of Ukraine, the Russian-Ukrainian war, refutation of Russian myths and falsifications of Ukrainian history.

Отримано редакцією / Received: 10.04.26

Прорецензовано / Revised: 22.04.26

Схвалено до друку / Accepted: 28.04.26